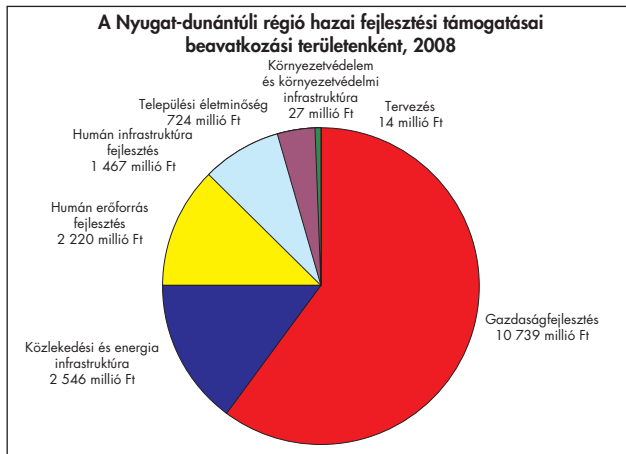

A RÉGIÓK HELYZETE

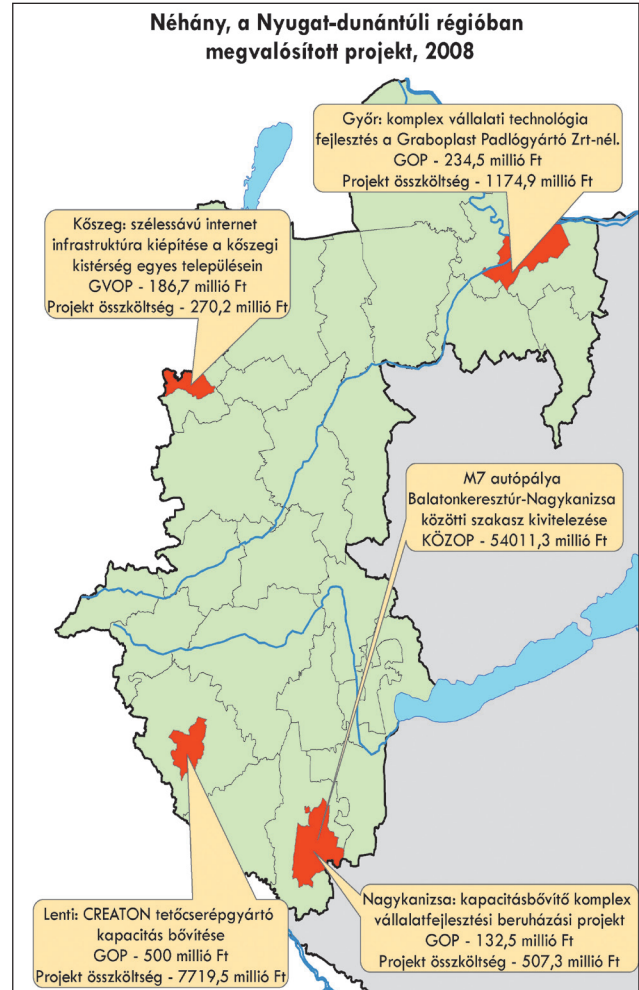
A régiók helyzetének bemutatásához az általános fejlettség különböző mutatói mellett a fejlesztési támogatások nagysága és aránya is fontos információt nyújt. A statisztikai mutatókat kiegészítve néhány, a területfejlesztés szempontjából fontosabb, megvalósított projekttel a régiók sajátosságai még jobban ki rajzolódnak, szembeűnőbbek a fejlesztések eltérő, térségspecifikus céljai.

Nyugat-dunántúli régió

A régiót differenciált, de összességében kedvező népesedési folyamat jellemezte. A népesség a pozitív vándorlási egyenleg következtében kismértékben növekedett. Ez Győr-Moson-Sopron megye pozitív vándorlási egyenlegének köszönhető, hiszen a másik két megyét a természetes fogyás mellett az elvándorlás is negatívan érintette. A társadalmi-gazda-

sági fejlettségben is észak-dél földrajzi különbségek jelentkeztek. A munkanélküliségi ráta a második leg-alacsonyabb e régióban volt, amihez átlagnál magasabb jövedelmi színvonal társult. A régió a gazdasági

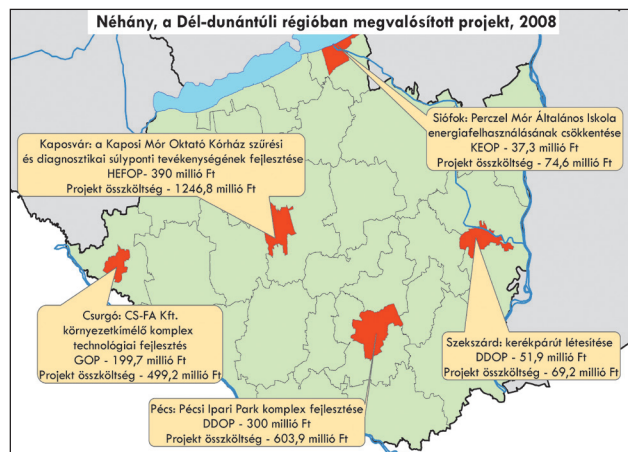
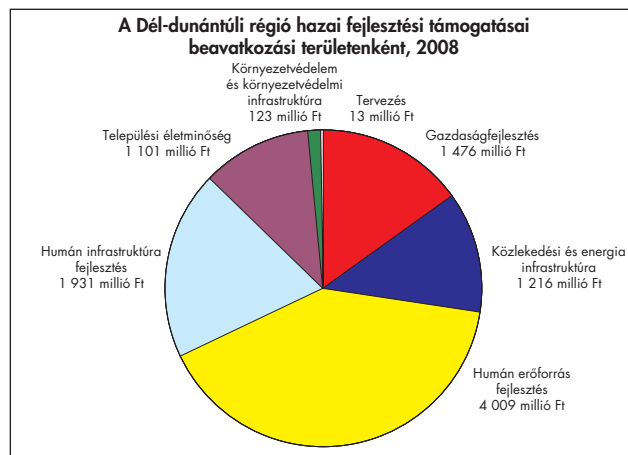

teljesítmény szempontjából az egyik legfejlettebb az országban. A gazdasági fejlődés azonban 2008-ra megtorpanni látszott. Az egy főre jutó GDP az előző évvel volt azonos, miközben a gazdasági aktivitás a legnagyobb mértékben csökkent. Ez, valamint a munkanélküliség növekedése a 2008-ban kezdődő gazdasági válság kedvezőtlen hatásait tükrözte. A légszennyezőanyag-kibocsátás leginkább a fejlettebb, iparosodottabb északi kistérségeket terhelte, ahol a települési szilárdhulladék mennyisége is meghaladta az átlagot. Az aprófalvas településszerkezet miatt a régióban a legmagasabb az útsűrűség, viszont meglehetősen kedvezőtlen az összetétele, kevés a gyorsforgalmi és az elsőrendű főút.

Dél-dunántúli régió

A legkisebb népességű régiót 2008-ban kedvezőtlen népesedési folyamatok jellemezték. A jelentős vándorlási veszteség mellett itt volt a második legmagasabb a természetes fogyás mértéke. Társadalmi fejlettségét a Dunántúl legmagasabb munkanélkülisége és legkedvezőtlenebb jövedelmi viszonyai határozták meg. A kistérségi szinten jelentős területi különbségekkel (pl. Balaton part az Ormánsággal szemben) küzdő régió gazdasági fejlettsége jelentősen elmaradt a többi dunántúli és a Közép-magyarországi régiótól, és szinte minden tényező esetében az országos átlag alatt maradt. Mivel Dél-Dunántúl az ország egyik legkevésbé iparosodott térsége, így a helyhez kötött légszennyezőanyag-kibocsátás mértéke kedvezően alacsony, ugyanakkor a városias térségekben, és az intenzív turizmus miatt a Balaton parton az elszállított települési szilárdhulladék mennyisége a legmagasabb volt az országban. A kedvezőtlen közlekedés-földrajzi helyzetet erősíti, hogy – bár az M6-os autópálya épí-

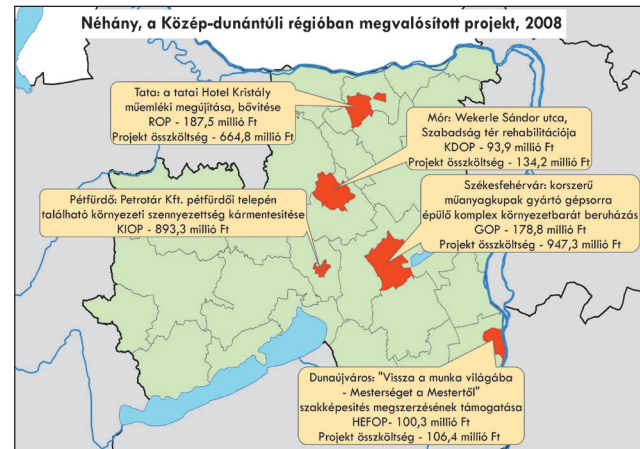
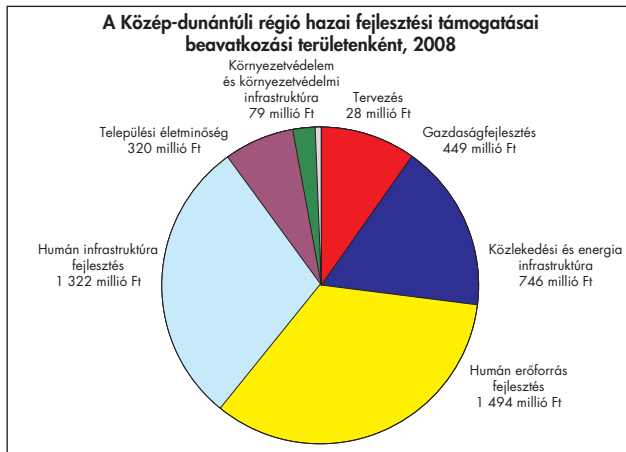
tési munkálatai folytatódtak – 2008-ban sem adtak át új gyorsforgalmi utat, és más útszakaszon is csak minőségjavítási munkálatok zajlottak. Alacsony szintű maradt a régió közművi infrastruktúra ellátottsága is, pedig minden hálózattípus esetében történt fejlesztés.

Közép-dunántúli régió

A régiót 2008-ban az átlagnál alacsonyabb természetes fogyás, valamint alacsony szintű pozitív vándorlási egyenleg jellemezte. A munkanélküliség a régió mindhárom megyéjében alacsonyabb volt az országos átlagnál. Az egy főre jutó jövedelem kedvezően alakult, régiós szinten a második legmagasabb volt az országban. A belső differenciák ipari-rurális térségi kettőséget rajzoltak ki. A régió gazdasága a 2008-ban kezdődő gazdasági válság első jeleit mutatta: gazdasági aktivitása az egyik legnagyobb arányban, egy főre jutó GDP-

je és fajlagos beruházásai pedig a legnagyobb mértékben csökkentek. A visszaesés mindhárom megyét érintette. A kedvezőtlen változásokkal együtt is a gazdasági mutatók többségében átlag feletti, vagy azzal közel megegyező értékkel rendelkeztek. A légszennyezőanyag-kibocsátás itt volt a legmagasabb, különösen az ipari termelés régión belüli centrumterületein. A társadalmi fejlettség és az egyes térségek intenzív turizmusa miatt a keletkezett települési szilárd hulladék mennyisége is magas volt. Közlekedési helyzete kedvező, a közműellátottság tekintetében – a gázellátottság kivételével – pedig a régiók élmezőnyébe tartozott.

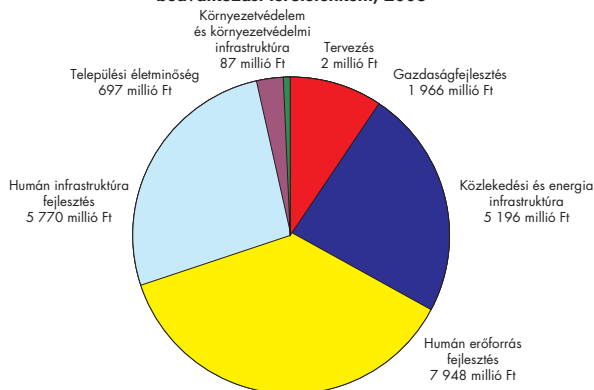

Közép-magyarországi régió

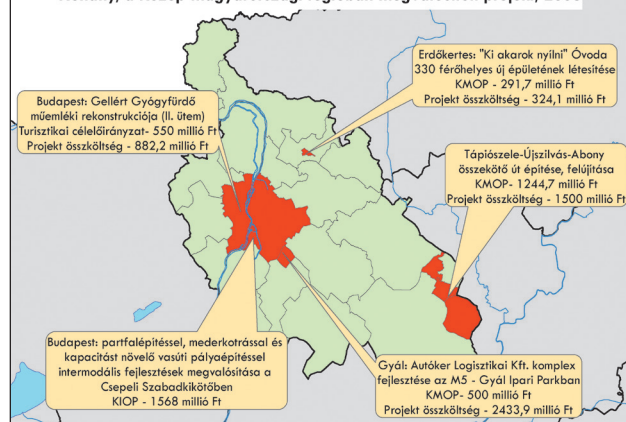
A régióban a természetes fogyás ellenére jelentős mértékben növekedett a lakosságszám. Pest megye mellett már Budapest esetében is egyre pozitívabbá vált a vándorlási egyenleg. Az ország legnépesebb régiójának társadalmi viszonyait az átlagnál kimagaslóan nagyobb jövedelmek és az országosan is legalacsonyabb szintű munkanélküliség jellemezte. A legfejlettebb gazdasággal rendelkező régió gazdasági szervezőközpontjában egyértelműen a főváros áll. Mind a gazdasági, mind pedig a vállalkozási aktivitás a régióban volt a legmagasabb, azonban a gazdasági szektor teljesítményét jellemző, kimagaslóan

magas egy főre jutó GDP az, ami a legfejlettebb régióvá teszi. Figyelemre méltó ugyanakkor a régió kistérségeinek eltérő fejlettsége. A kevésbé fejlett térségek csoportját a Szobi, valamint a délkeleti kistérségek alkotják. A régiót a gazdasági termeléssel párhuzamosan növekvő magas környezeti terhelés – pontoszerű légszennyezőanyag és települési szilárdhulladék-kibocsátás – jellemezte. A központi fekvésből adódóan az elérhetőségi mutatók a legjobbak az országban, és az MO-ás, M6-os autópályákat érintő 2008-as munkálatok következtében ez kismértékben még tovább is javult. A régiót érintő infrastrukturális fejlesztések főleg az agglomerációs kistérségeket érintő közműhálózat fejlesztésekben éreztették hatásukat.

A Közép-magyarországi régió hazai fejlesztési támogatásai beavatkozási területenként, 2008

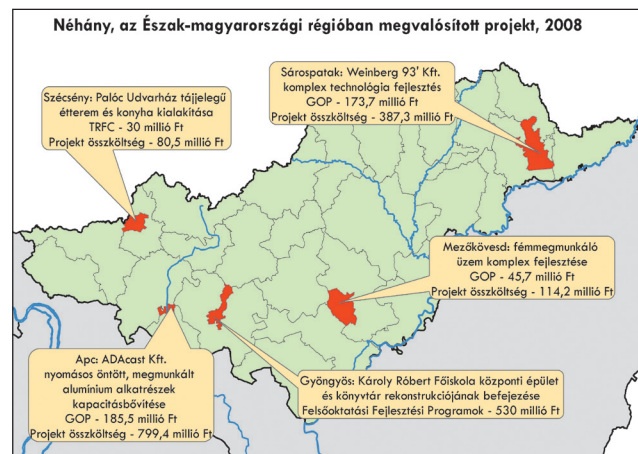
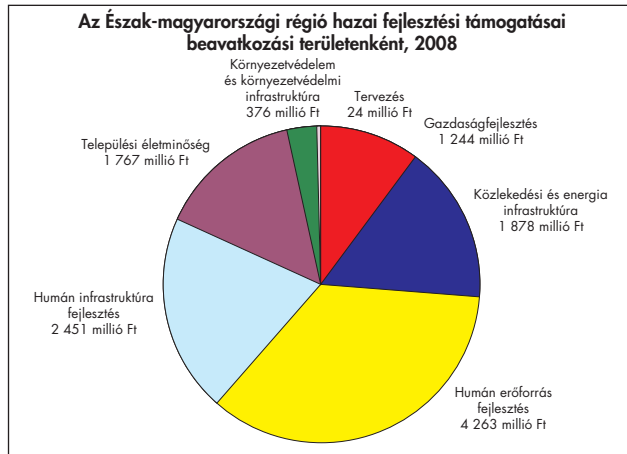
Néhány, a Közép-magyarországi régióban megvalósított projekt, 2008

Észak-magyarországi régió

A legmagasabb mértékű vándorlási veszteség és az országos átlagot meghaladó természetes fogyás hatására a régióban volt a legnagyobb mértékű a népességcsökkenés üteme. A negatív népesedési folyamatok legfőbb oka a társadalmi-gazdasági perifériális helyzet. A régió munkanélkülisége hagyományosan a legmagasabb volt az országban. Bár a jövedelmi színvonal az utóbbi években közeledett az országos átlaghoz, még mindig jelentősen elmaradt attól. Mindezek mellett a régió fejletlensége leginkább a gazdaság teljesítményében mutatkozott meg. 2008-ban itt volt a legalacsonyabb az egy főre jutó GDP és a máso-

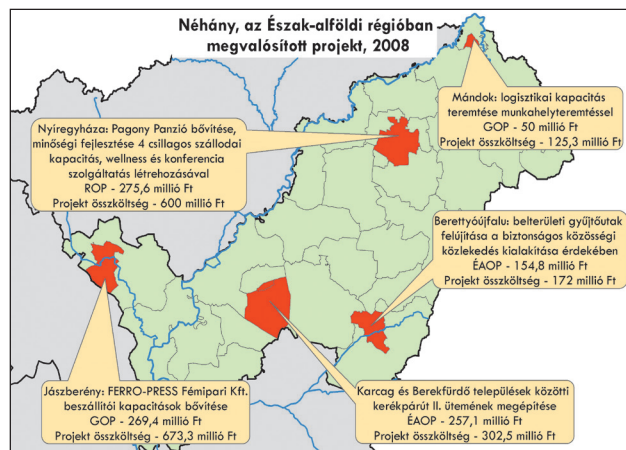
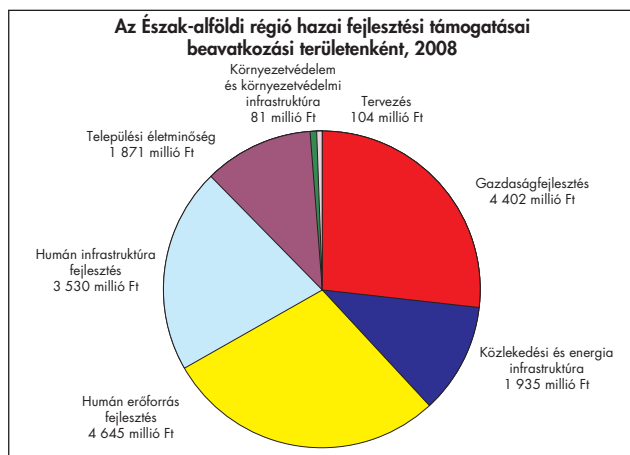
dik legalacsonyabb a gazdasági aktivitás. A régióban alacsony maradt a települési szilárdhulladék mennyisége, a légszennyezés azonban erősen mozaikos: az M3-as autópálya mentén és a borsodi iparvidéken kiugróan magas, miközben a rurális térségekben csak kismértékű volt. Gyorsforgalmi, valamint közút- és vasút-fejlesztések alig érintették, pedig délen az alacsony útsűrűség, északon a rossz útminőség és az előnytelen közösségi közlekedés továbbra is jelentős problémát okoz. A lakossági közműellátottság terén is elmaradt a régió. Vezetékes ivóvíz ellátottsága a legkedvezőtlenebb volt az országban, de a csatornázottság és a vezetékes gázellátottság terén is átlag alatti értékekkel rendelkezett.

Észak-alföldi régió

Az összefüggő belső, valamint külső perifériákkal rendelkező, egyik leginkább elmaradott régióban a második legmagasabb volt a népességfogyás üteme, ami a nagymértékű vándorlási veszteségének volt a következménye. A magas munkanélküliség és a legalacsonyabb gazdasági aktivitás mellett országosan is a legalacsonyabb jövedelmi színvonal jellemezte. Gazdasági teljesítménye az egy főre jutó GDP alapján az átlag kétharmada alatt alakult. A legalacsonyabb erdőszültséggel rendelkező régiót ugyanakkor vissza-

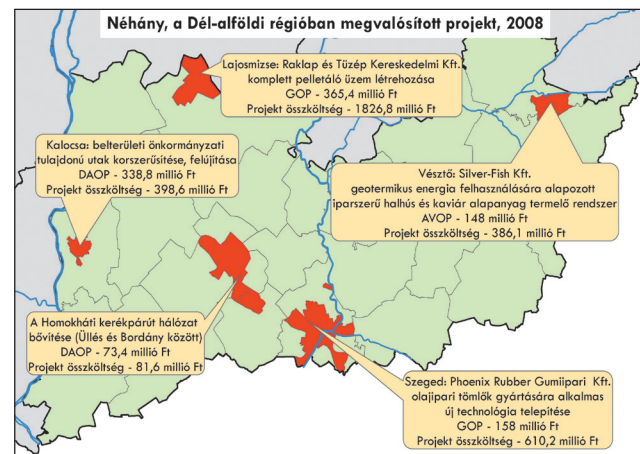
fogott környezeti terhelések jellemezték. A fejlettségi állapotnak megfelelően a legalacsonyabb volt a fajlagos szilárd hulladék mennyisége, és a második legalacsonyabb a légszennyezőanyag-kibocsátás mértéke. Az M3-as autópálya építése tovább folytatódott, de 2008-ban újabb szakasz átadására nem került sor, így az elérhetőségi idő nem rövidült. Vasútfővonal-rekonstrukció csak kis mértékben érintette a régiót. A lakossági közműellátásban az ivóvíz- és gázhálózatba kötött lakások aránya megegyezett az országos átlaggal, de a csatornázottság szintje a fejlesztések ellenére elmaradt attól.

Dél-alföldi régió

A másik két kelet-magyarországi régióval szemben itt nem az elvándorlás, hanem az országos szinten is legmagasabb természetes fogyás a népességcsökkenés fő oka. Társadalmi viszonyait ezen túl az átlagot meghaladó munkanélküliség, valamint az átlaghoz valamelyest közeledő, de még mindig országosan is a második legalacsonyabb fajlagos jövedelmek jellemezték. A régió gazdasági aktivitása ugyan elmaradt az átlagtól, de a három másik fejletlen régió értékét meghaladta. A fajlagos beruházások átlag fölött érkeztek a régióba, viszont a gazdaság teljesítménye a fajlagos GDP alapján már csak épphogy meghaladta az

országos átlag kétharmadát. A belső területi differenciák szinte minden tényező esetében Csongrád megye fejlettségét valamint Békés megye – főleg román határ menti térségeinek – elmaradását tükrözték. Az alacsony erdőszűrség mellett, az elmaradó gazdasági teljesítmény és az agrárkarakterű gazdasági szerkezet következtében a környezet terheltsége alacsony szintű volt. Közútfejlesztés 2008-ban kevés érintette a régiót, csupán elkerülő utak épültek és burkolaterősítési munkálatok zajlottak. Jelentős probléma a közműhálózat nyitottsága: a vízhálózatba kapcsolt és csatornázott lakások aránya is az egyik legalacsonyabb volt az országban, egyedül a vezetékes gázellátásban haladta meg az átlagot.

A régiók fontosabb társadalmi, gazdasági, infrastrukturális, környezeti mutatói, 2008

	Terület (km ²)	Lakó- népesség (fő)	Egy lakosra jutó GDP		Működő társas vállalkozások száma ezer lakosra		Gazdasági aktivitás		Munkanélküliségi ráta	
			ezer Ft	az országos átlag %-ában	db	az országos átlag %-ában	%	az országos átlag %-ában	%	az országos átlag %-ában
Közép-Magyarország	6 918	2 925 500	4 366	165	64	173	66,0	107	2,6	37
Közép-Dunántúl	11 116	1 103 132	2 344	89	29	78	63,7	103	5,3	77
Nyugat-Dunántúl	11 328	998 187	2 575	97	30	81	65,3	106	4,5	66
Dél-Dunántúl	14 169	952 982	1 813	69	28	76	58,6	95	9,5	137
Észak-Magyarország	13 431	1 223 238	1 643	62	21	57	57,4	93	11,8	172
Észak-Alföld	17 729	1 502 409	1 662	63	23	62	56,1	91	11,2	162
Dél-Alföld	18 338	1 325 527	1 795	68	25	68	59,5	97	7,9	115
ország	93 030	10 030 975	2 646	100	37	100	61,6	100	6,9	100
	Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem		Kábeltelevízióval rendelkező lakások aránya		Gyorsforgalmi útsűrűség		Erdőterület aránya		Közcsonak- hálózatba bekap- csolt lakások aránya	
	Ft	az országos átlag %-ában	%	az országos átlag %-ában	km/ezernél km ²	az országos átlag %-ában	%	az országos átlag %-ában	%	az országos átlag %-ában
Közép-Magyarország	784 774	119	58,5	113	36,5	304	24,4	119	87,0	122
Közép-Dunántúl	720 182	109	61,5	119	17,4	145	22,4	110	75,7	106
Nyugat-Dunántúl	686 461	104	58,8	114	14,3	119	25,8	126	75,0	105
Dél-Dunántúl	587 718	89	51,0	99	9,0	75	24,9	122	65,7	92
Észak-Magyarország	579 468	88	47,8	93	10,9	90	29,0	142	63,8	89
Észak-Alföld	539 023	82	35,0	68	6,1	51	12,3	60	59,5	93
Dél-Alföld	562 714	86	44,5	86	6,9	58	12,7	62	52,7	74
ország	657 978	100	51,6	100	12,0	100	20,5	100	71,3	100
Az országos átlagnál legalább 20%-kal kedvezőbb mutató					Az országos átlagnál legalább 20%-kal kedvezőtlenebb mutató					

KÖZÉPTÁVÚ TERÜLETI CÉLOK AZ OTK-BAN

AZ OTK TÉRSÉGTÍPUSAINAK TERÜLETI VIZSGÁLATA

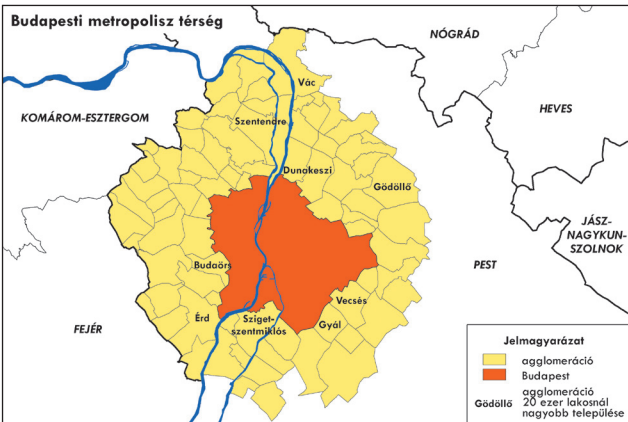
Budapesti metropolisz térség

A főváros és agglomerációja nemzetközileg is az ország legfejlettebb és legversenyképesebb településegysége. Azonban nemcsak gazdasági, szolgáltatási és innovációs központ, hanem mint „nemzetközi kapu”, kiemelkedő turisztikai célpont, közlekedési csomópont is. A kiemelkedő népességkoncentráció számára pedig az élhető környezet biztosítása is nagyon fontos.

A budapesti metropolisz térséget Budapest és 80 környező (agglomerációs) település együttesen alkotja. A térség 2 538 km²-ének teljes egésze a Közép-magyarországi régióban található. A térség **népessége** 2008-ban 2 millió 501 ezer fő volt, 25 ezerrel

több, mint 1 évvel korábban. A népességnövekedés elsősorban a térség 21,8 ezer fős vándorlási többletének következménye.

A főváros kiemelkedő **gazdasági teljesítményét** tükrözi, hogy 5,86 millió Ft-os **egy főre jutó GDP**-je az országos átlagot több mint kétszeresen-, a legalacsonyabb fajlagos GDP-vel rendelkező megyék teljesítményét pedig több mint négyszeresen felülmúlta. A K+F-re fordított összegek koncentrációját tükrözi, hogy 2008-ban a **K+F ráfordításokban** a főváros részesedése meghaladta a 60%-ot, az egy lakosra jutó K+F ráfordítások közel 8-szorosan meghaladták a vidéki értéket. 2008-ban a **pénzügyi közvetítés** ágazatban működő vállalkozások közel 30%-a a budapesti metropolisz térségben tevékenykedett. A **vendégforgalom**, a **külföldi vendégek száma**, illetve az általuk **eltöltött vendégéjszakák** alapján Budapest és agglomerációs zónája az ország turisztikailag egyik legfrekvenciáltabb térsége. Az ország összes vendégérkezésének 28%-a, a külföldi vendégéjszakáknak 48%-a ebbe a térségtípusba irányult.

A térség az **új lakás építések** volumenét tekintve is kimagaslik, hiszen 2008-ban az összes új lakás 45,3%-a itt épült. A lakásállomány 1,41%-a 2008-ban épült, ez jelentősen meghaladta az országos átlagot (0,84%). A **személygépkocsi-ellátottság** az országos átlagnál jóval kedvezőbb, az ezer főre jutó személygépkocsik száma a fővárosban 348, az agglomerációban 381 volt (míg az országos átlag 305).

Az agglomerációban jelentős **útépítések** történtek 2008-ban. Átadták az MO-s körgyűrű keleti- és északi- (a Megyeri híddal), valamint az M6-os autópálya Érdi-tető és MO-ás közötti szakaszait, összesen

41,5 km hosszban. A **vasúti közlekedés** legnagyobb fejlesztése a Budapest-Esztergom, a Budapest-Székesfehérvár vonal Érd környéki része, valamint a budapesti Északi vasúti híd felújítása volt.

2008-ban Budapesten a **csatornahálózatba kapcsolt lakások aránya** 98,1%, ugyanez az agglomerációs gyűrű településein 73,9% volt (országos átlag 71,3%). Az egy főre jutó **szennyvízkibocsátás** 2008-ban a térségben 103,4 m³/fő, a fővárosban pedig 132,3 m³/fő volt, előbbi az országos átlag (54 m³/fő) majdnem pontosan kétszerese. A térségben a közcsatornán elvezetett szennyvíz mindössze 39,5%-át tisztították **biológiai vagy III. fokozatú tisztítással**. Budapesten ez az arány csupán 31,1%, míg az agglomeráció átlaga 99,6% volt. Az automata állomások adataiból számított légszennyezettségi index alapján a főváros **levegőminősége** a legtöbb állomáson a „szennyezett” kategóriába tartozott 2008-ban. A fő légszennyező anyagok egyértelműen a közúti közlekedésből származó nitrogén-oxidok (NO_x), valamint a szálló por (PM10) voltak. Az **erdősültség** mértéke a térségben 21,8%-volt, ami valamelyest meghaladja az országos átlagot (20,5%).

Fejlesztési pólusok

Az Országos Területfejlesztési Kon koncepció öt regionális fejlesztési pólust (Győr, Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc) és két fejlesztési társközpontot (Székesfehérvár, Veszprém) nevez meg. Feladatuk, hogy gazdasági és tudományos téren régiójuk fejlődési motorjai legyenek, magas szintű kulturális, szolgáltatási és munkahelyi kínálatukkal képesek legyenek régiójuk számára megtartani a legképzettebb munkaerőt is, ellensúlyozva ezzel a főváros társadalmi-gazdasági túlsúlyát.

A hét település együttes **területe** 1 614 km², közülük Debrecen a legnagyobb 462 km²-rel. 2008-ban e települések **lakónépessége** összesen 998,4 ezer fő volt. Miskolc kivételével a pólusvárosok vándorlási célterületek voltak, vándorlási többletük 2008-ban meghaladta az 5 ezer főt.

A fejlett üzleti szolgáltatásokon belül a legtöbb vállalkozás a **gazdasági szolgáltatások és ingatlanügyletek** területén működik. A pólusvárosokban – szerepkörükből következően – az ágazat ezer főre jutó értéke minden pólusváros és átlaguk (28 vállalkozás) esetében is jelentősen meghaladta az országos átlagot (20 vállalkozás). Veszprém és Győr a térségtípuson belül is kiemelkedő szereppel bírt, fajlagos értékük 32 vállalkozás volt. A térségtípus átlagát még Pécs és Székesfehérvár haladta meg. A fejlett üzleti szolgáltatások jelentékeny területét alkotja a **kereskedelmi szektor**. A kereskedelemmel foglalkozó működő vállalkozások ezer főre jutó átlaga a térségtípuson belül 18 vállalkozás volt, ami az országos átlagot csupán 3 vállalkozással haladta meg. Legnagyobb mértékben Győr (19 vállalkozás) kereskedelmi ágazata tűnt ki, míg Miskolcnak csak az országos átlagot sikerült elérnie.

A **felsőoktatásban** a pólusok közül kiemelkedik a 3 legjelentősebb vidéki egyetemi város, Debrecen, Pécs és Szeged: e városok intézményeinek összesen több mint 90 ezer hallgatója volt, ami a Budapesten kívüli hallgatók több mint 40%-át jelentette.

A kultúra területén a pólusvárosok az összes **színházlátogatás** 20,6%-át, a **múzeumlátogatások** 8,9%-át adták. A legtöbb néző Miskolc és Győr színházait látogatta (185, illetve 161 ezer), a múzeumok

terén pedig a világörökség-helyszínnel is rendelkező Pécs emelkedett ki 276 ezres vendégszámmal.

2008-ban a pólus városok közül egyedül Pécs nem rendelkezett gyorsforgalmi út kapcsolattal. A régiókon belüli elérhetőség továbbra is jelentős probléma, a több számjegyű **főútvonal-fejlesztésekre** az utóbbi években keveset áldoztak. A pólusokat egymással összekötő magasabb rendű úthálózat sok esetben hiányos, leromlott minőségű, bár burkolatfelújítások, többsávosítások és települési elkerülő útépítések továbbra is történtek, például a 4-es, 6-os főutak esetében. A **vasúti és vízi közlekedés** terén a pólusokat érintő (Szeged, Győr), korábban megkezdett fejlesztések 2008-ban folytatódtak. A **tömegközlekedés** fejlesztései (új jármű beszerzések több helyen) ellenére valamennyi pólusban tovább csökkent az alágazat részaránya az utas szállításban.

A pólusvárosok fontos közlekedési csomópontok, így a **levegőszennyezettség** mértéke döntően a közlekedési eredetű szennyezőanyagoktól (PM10, NO_x) függ. 2008-ban a szálló por és a nitrogén-oxidok magas koncentrációja következtében Pécsen, Miskolcon és Szegeden is „szennyezett”, Győrött pedig „megfelelő” volt a levegő minősége. Veszprémben, Székesfehérváron és Debrecenben volt a legkedvezőbb a levegőminőség a pólusok közül, mindhárom város „jó” minősítéssel rendelkezett.

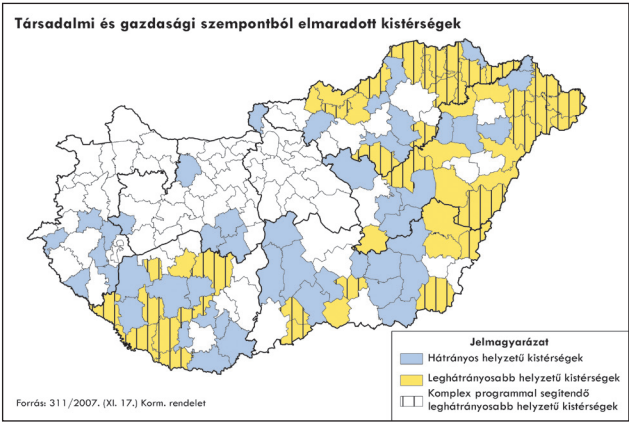
Külső és belső perifériák, elmaradott térségek

A tartósan elmaradott térségeket több kedvezőtlen tényező egymásra hatása jellemzi: a népesség kedvezőtlen kor-, illetve képzettségi összetételéből és a rossz gazdasági szerkezetből, az erőforrások

szűkösségéből (tőkehiány, képzett munkaerő elvándorlása) adódik lemaradásuk, amit a különösen gyenge elérhetőség mellett a környezetüket ellátni képes érdemi térségi központok hiánya is fokoz.

A külső és belső perifériák, elmaradott kistérségek köre a Kedvezményezett kistérségek besorolásáról szóló 311/2007. (XI. 17.) Kormányrendelet alapján került meghatározásra. E kategóriába az ország 94 kistérsége esik, amelyeknek **összterülete 53 184 km²**, az ország területének 57,2%-a. A térség **népessége** 2008-ban 3 millió 72 ezer fő volt, az előző évinél 42 ezerrel kevesebb. A népességszökkenés a 94 kistérség mindegyikére jellemző volt. A **vándorlási egyenleg** a periférikus helyzetű térségekben a Mórahalomi, a Hódmezővásárhelyi és a Kaposvári kistérségek kivételével negatív volt, a vándorlási veszteség összesen 29,1 ezer főt tett ki.

Az elmaradott térségekben a **működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma** jól érzékelteti a térségtípus belső területi különbségeit. A vállalkozási

aktivitás 2008-ban a Kaposvári kistérségben volt a legmagasabb (70 db), míg a legalacsonyabb a Bodrogi kistérségben (18 db). A térségtípus átlaga 44 vállalkozás volt 2008-ban, ami az országos átlagnak (70 vállalkozás) a kétharmadát sem érte el.

A **munkanélküliségi ráta** 2008-ban az előző évivel hozzávetőleg megegyező 12,4% volt, és mindössze 4 kistérségben (Szobi, Kisbéri, Jászberényi és Pécsvárad) maradt az országos átlag (6,9%) alatt. E térségtípusba tartoznak kivétel nélkül a 10%-ot meghaladó munkanélküliségi rátával bíró kistérségek (63 db). Az **egy lakosra jutó nettó jövedelem** 2008-ban 500 ezer forint volt, ami mindössze háromnegyede az országos átlagnak. Legkedvezőtlenebb helyzetben a Bodrogi kistérség volt, ahol az egy főre jutó nettó jövedelem alig haladta meg az országos átlag felét (56%).

2008-ban a perifériális térségek lakásainak 47,9%-a volt **csatornázva**, elmaradásuk továbbra is jelentős az országos átlagtól (71,3%).

Tisza-térség

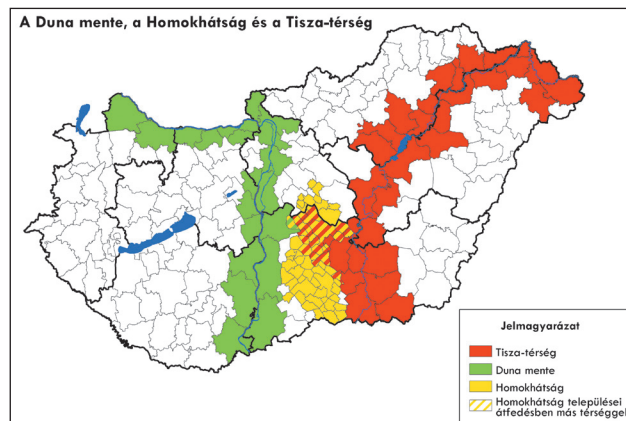
A Tisza-térség fejlesztésében a kiemelt cél az infrastruktúra fejlesztése mellett az ökoturizmus és a természeti, kulturális értékek védelme is az árvízi biztonság megteremtésére és a komplex vízkészlet-gazdálkodásra építve. A fejlesztések segítségével bővíthet a foglalkoztatás, az elérhetőség javulásával a folyó nyújtotta lehetőségek kihasználhatósága, ami a belső periférikus helyzetből való kiemelkedés alapja.

A Tisza térséget a folyóval határos 30 kistérség alkotja. Ezek összes **területe** 17 590 km², az or-

szág területének 18,9%-a. A térség **lakónépessége** 2008-ban 1 millió 435 ezer volt, ami az ország össz-népességének 14,3%-át jelenti. Az előző évhez képest a népesség 10,9 ezer fővel csökkent, elsősorban az **elvándorlás** miatt. Ez a Szegedi, Kecskeméti, Hódmezővásárhelyi kistérségek kivételével a térség egészére jellemző, és a legnagyobb mértékű a Felső-Tisza vidék néhány kistérségében volt (700-800 fő).

A **kereskedelmi szálláshely-kapacitás** 2008-ra 3%-kal csökkent a térségben. A mintegy 44 ezer kereskedelmi szálláshely felét a kempingek teszik ki, emellett a szállodák és a turistaszállások szerepe is egyre dominánsabb: 2008-ban a három szegmens együttes részesedése az összes kereskedelmi szálláshelyből 80% volt.

A térségre az országos átlagot (6,9%) jelentősen meghaladó **munkanélküliségi ráta** volt jellemző: 2008-ban a 15-59 éves korosztály munkanélküliségi rátája 10,2% volt, de a Fehérgyarmati és Bodrogi kistérségben meghaladta a 20%-ot is. Az **egy lakos-**

ra jutó nettó jövedelem 558,6 ezer Ft volt, ez az országos átlag 85%-a. Az érintett kistérségek közül csak a Tiszaújvárosi, a Szegedi és a Szolnoki kistérségekben haladta meg a jövedelem az országos átlagot.

A **csatornahálózatba kapcsolt lakások aránya** emelkedett, 2008-ra elérte az 57,2%-ot, ami azonban továbbra is jelentősen elmaradt az országos átlagtól (71,3%). A **szennyvíztisztításban** a térség igen jelentős fejlődést mutatott fel: 2007-től – a szegedi tisztítómű fejlesztésének elkészültével – gyakorlatilag teljes körű lett a tisztítóművekben a biológiai- és a III. fokozatú tisztítás alkalmazása, 99,7%-os aránnyal.

A **Tisza vízminősége** a biokémiai oxigénigény (BOI5) és a teljes nitrogén tartalom éves átlagai alapján jobb állapotban hagyta el a hazai szakaszt, mint ahogy érkezett. A teljes foszfor tartalom és a coliformszám ezzel ellentétesen alakult a hazai szakaszon, a kilépő víz rosszabb minőségű volt, mint a beérkező. A Tisza-térség összterületének 11,5%-át borítja **erdő**, legnagyobb arányban a Sárospataki kistérség erdősült.

Duna mente

A térség fejlesztésénél elsősorban az árvízvédelem, a vízi közlekedés, a vizes élőhelyek védelme, a fenntartható tájgazdálkodás és a vízgazdálkodás a fő szempontok.

A Duna mente térségéhez 22, a Dunával határos kistérség tartozik, melyek **összterülete** 11 928 km², az ország területének 12,8%-a. A térség **lakónépessége** 2008-ban 3 millió 89 ezer fő volt, ez az ország

össznépességének 30,8%-át tette ki; Budapest a térség népességének több mint a felét (55,4%-át) adta. A **bevándorlások** magas száma mutatja, hogy a térség – elsősorban a fővárosi agglomeráció érintett kistérségei, valamint a Budapest feletti folyószakasz kistérségei – vándorlási célterület, a bevándorlók száma 2008-ban 16,4 ezerrel haladta meg az elvándorlókat.

A térség **munkanélküliségi rátája** 2008-ban 3,3% volt, ez kevesebb, mint fele az országos átlagnak (6,9%). A kedvező érték elsősorban a főváros súlyának és igen kedvező mutatójának (2,2%) volt köszönhető. A Duna mente térségei közül a Csepel-szigettől északra elhelyezkedő kistérségekben a munkanélküliségi ráta általában 4% alatt maradt, dél felé viszont egyre nőtt: a Szekszárdi, Kunszentmiklósi, Kálcsai és Bajai kistérségekben a ráta (7,5-10%) meghaladja az országos átlagot.

Az ország főbb út- és vasút vonalai érintik a Duna térséget, így a nagytérségi **elérhetőség** többnyire megfelelő. Problémát a közúthálózat elhasználtsága, továbbá a Duna menti (szemben fekvő) települések egymás közötti rossz elérhetősége jelent, a hidak sűrűsége – a fővárost és agglomerációját leszámítva – továbbra sem kielégítő. 17 híd található a Duna hazai szakaszán, amelyből 3 határhíd Szlovákiával, 10 Budapesten található, és mindössze 4 fekszik a fővárostól délre. 2008-ban új Duna hídként az MO-ás részét képező Megyeri-hidat adták át.

A **csatornázottság** az egész Duna mentén az országos átlagnál kedvezőbb (88,6%, szemben a 71,3%-os országos átlaggal) volt. A **biológiai és III. fokozattal tisztított szennyvizek aránya** a

térségben csupán 43,7% volt 2008-ban, miközben az agglomeráció nélküli országos átlag 99% feletti. Az ország összes tisztítatlanul kibocsátott szennyvizének 87,1%-át Budapest bocsátotta ki.

A **Duna vízminősége** a biokémiai oxigénigény (BOI5), valamint a tápanyagterhelést jellemző teljes foszfor és teljes nitrogén tartalom alapján jobb volt az országból távozáskor, mint az érkezéskor. A háztartási szennyvízterhelésből eredő coliformszám értéke a belépő, viszonylag alacsony értékről Budapestnél hatalmasat nőtt, majd a déli kilépésig folyamatosan csökkent.

A Duna mente összterületének csupán 17%-a **erdő**, a térség 22 kistérségéből mindössze 6-ban haladta meg az erdősültség az országos átlagot. Különösen értékesek Gemenc és a Szigetköz ártéri erdői, utóbbiak kiemelten veszélyeztetettek, a korábbi folyóelterelést követő vízszintcsökkenés miatt.

Homokhátság

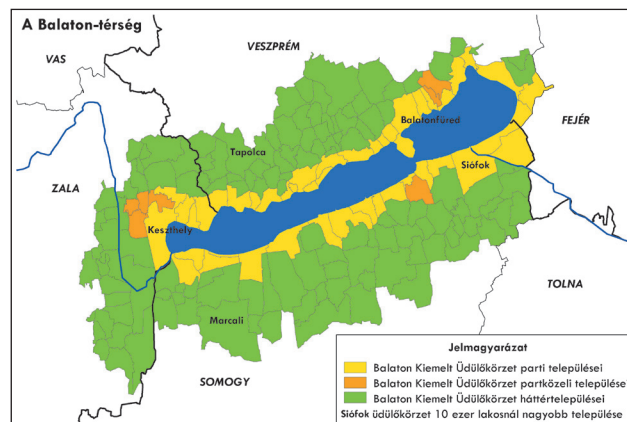
A Homokhátság **területe** 4 940 km², **lakossága** 2008-ban 364 530 fő volt. Ezzel az ország területének 5,3%-át, népességének viszont csak 3,6%-át adta, vagyis meglehetősen ritkán lakott térsége az országnak. A Homokhátságra jellemző a tanyás településszerkezet, amit alátámaszt a **külterületi népesség** jelentős száma is. A 2001-es népszámláláskor az összes külterületi népesség 22,4%-a, vagyis 66 914 fő a Homokhátság településein élt.

A **vándorlási egyenleg** szempontjából kedvezőnek tűnik a térségtípus helyzete, mivel 2008-ban sze-

rény, 536 fős többletet mutatott fel. Ez azonban leginkább egy-két nagyobb település, mint Kecskemét, Mórahalom és Albertirsa vándorlási nyereségének volt köszönhető, míg a Homokhátság településeinek többségét az elvándorlás jellemezte. A mezőgazdaságnak a Homokhátságban való kitüntetett szerepét jól érzékelteti, hogy az ezer lakosra jutó **mezőgazdasági vállalkozások** száma a térségtípus esetében (4 vállalkozás) megközelítette az országos átlag (2,4 vállalkozás) kétszeresét is. Több település rendelkezett 10 vállalkozást is meghaladó értékkel.

Balaton-térség

A Balaton-térség a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) területét jelenti. A térséget a jogszabályi lehatárolás alapján 44 partmenti, 7 partközeli és 128 háttértelepülés, azaz összesen 179 település alkotja. A Balaton térség teljes **területe** 3 886,1 km², amelyből 1 318 km² a partmenti, valamint 91,1 km² és 1 409,1 km² a tóparttal nem határos partközeli és háttértelepü-

lések területe. A térség **lakónépessége** 2008-ban 262,4 ezer fő volt. A **vándorlási egyenleg** a Balaton térség egészét tekintve mintegy 500 fős negatívumot mutat a háttértelepülésekről történő elvándorlások eredményeként.

Az **egy lakosra jutó nettó jövedelem** 2008-ban a térség egészében 580 ezer forint volt, ez az országos érték 89%-a. A partmenti településeken a jövedelem megközelítette az országos átlagot, a háttértelepüléseken azonban csupán 504 ezer forint, ami az országos átlagnak alig több mint háromnegyede (78%-a).

2008-ban az ország összes **vendégforgalmának** 23%-a a Balaton-térségre jutott. A térségen belül erőteljes a koncentráció: a háttértelepülések mindössze 12%-át adták a BKÜ teljes vendégforgalmának. Az **ezer főre jutó vendégforgalom** meghaladta a 20 ezer éjszakát, ami az országos átlag közel tízszerese volt. A térségben 2007-hez képest mind a **kereskedelmi**, mind pedig a **magánszálláshelyek kapacitása** csökkent (3-4%-kal). A csökkenés mindkét kategóriában főképp a partközeli településeken volt megfigyelhető.

2007-ben elkészült az M7-es **autópálya** végig a déli part mentén, az utolsónak átadott szakasz a Zamárdi–Balatonszárszó közötti csaknem 15 km-es rész volt. 2008-ban forgalomba helyezték a 71. sz. főút Balatonakaratya-Balatonfűzfő közötti elkerülő szakaszát. Egyéb, a térségi elérhetőséget javító útfejlesztés nem volt, viszont tervezési fázisban van több városi elkerülő út koncepció. **Vasútfejlesztés** nem történt 2008-ban, a **vízi személyszállítás** pedig a 2005-ös mélypontot követően (567 ezer fő) évről-

évre emelkedő tendenciát mutatva 2008-ra elérte a 613 ezer főt.

A **csatornahálózatba bekötött lakások aránya** a part menti és partközeli településeken 2008-ban elérte a 88,1%-ot (amely jóval meghaladta a 71,3%-os országos átlagot). Ezzel szemben a háttértelepüléseken ugyanez a mutató 55,3%-ot tett ki. A teljes BKÜ csatornázottsági átlaga 74,5%, amely szintén országos átlag feletti volt 2008-ban. Az **egy főre jutó települési szilárd hulladék** a Balaton környékén az idelátogató vendégek miatt kimagasló volt: 2008-ban jelentősen meghaladta (540 kg/fő) az országos átlagot (379,5 kg/fő). A parti (725,7 kg/fő), a partközeli (406,9 kg/fő), és a háttértelepülések átlaga (338,1 kg/fő) között a vendégforgalom mértékének eltérése következtében jelentős volt a különbség.

A Balaton Kiemelt üdülőkörzet területére 63 185 ha **országos jelentőségű védett terület** esik, (melynek 92%-a nemzeti park), így a térség összterületének 16%-a védett. A térség településeinek 85%-a rendelkezett **országos jelentőségű műemlékkel** 2008-ban.

A **térség erdősültsége** 21,9%, a háttértelepülések 27,5%-os erdősültségével szemben a parti települések 11,4%-a áll. A **Balaton vízminősége** rendszeresen a Keszthelyi-öbölben a legrosszabb, és a tó keleti vége felé javul, a legjobb szinte mindig a Siófoki-medencében. 2008-ban is ez volt a jellemző, a nyílt vízben mért klorofill-A tartalom évi átlaga a Keszthelyi-medencében 23,3 mg/m³ volt, majd folyamatosan csökkent kelet felé. Sem a nyílt víz, sem pedig a strandok esetében nem fordult elő kiemelkedően rossz állapot.

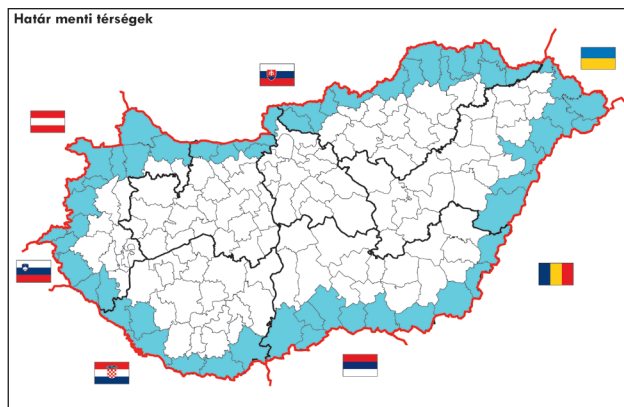
Határ menti térségek

A határ menti területeket az országhatárral határos vagy a határ közvetlen közelében fekvő 57 kistérség alkotja. E kistérségek **területe** 30 276 km², az ország területének kb. egyharmada (32,5%). E kistérségek **lakónépessége** 2 millió 396 ezer fő volt 2008-ban: ez az ország népességének 23,9%-a. A **vándorlási egyenleg** 2008-ban kb. 8,6 ezer fős veszteséget mutatott. A vándorlások iránya a gazdaság fejlettségével mutat összefüggést.

A határ menti kistérségek **vendégforgalmát** jelentős területi heterogenitás jellemzi. 2008-ban a térségtípus átlagában ezer lakosra 2 400 vendégéjszaka jutott, ami alig több, mint az országos átlag fele. Itt található az országban a második legnagyobb fajlagos vendégforgalommal rendelkező Csepregi kistérség (62 000 vendégéj/ezер lakos), ellenben ugyanez a mutató az 57 kistérség közel kétharmadában még az ezer vendégéjt sem érte el. A térségtípuson belül a jelentős turisztikai desztinációk kistérségeinek – mint pl. a Sopron-Fertődi, az Őriszentpéteri, a Gyulai, a Lenti, a Szobi vagy a Siklósi – vendégforgalma volt jelentősebb.

A **munkanélküliségi ráta** ugyanekkor 9,7% volt, közel 3 százalékponttal magasabb, mint az országos átlag. Legalacsonyabb a Sopron-Fertődi kistérségben volt (2% alatti), miközben az Abaúj-Hegyközi, Bodrogközi, Encsi, Csengeri, Fehérgyarmati és a Sellyei kistérségekben meghaladta a 20%-ot. Az ország 7 legmagasabb munkanélküliségi rátájával rendelkező kistérsége az országhatár mentén helyezkedett el.

A határ menti térségekben a **nemzetiségi, etnikai oktatásban résztvevők száma** magas. 2008-

ban az alapfokú képzésben résztvevők 19,5%-a vett részt nemzetiségi oktatásban, ez 6 százalékponttal meghaladja az országos átlagot. A **civil szervezetek ezer lakosra jutó száma** (7,30) viszont 2008-ban kissé elmaradt az országos átlagtól (7,88). Ebből a szempontból a legkedvezőbb és legkedvezőtlenebb mutatóval rendelkező kistérség is határ menti volt. 2008-ban az Őriszentpéteri kistérségben 15,8 volt az ezer főre jutó civil szervezetek száma, míg a Hajdúhadháziiban csupán 3,8.

2007-ben a „Schengeni határnyitással” több irányban is átértékelődött a **határok szerepe**, vagy a közvetlen határellenőrzés megszűnése, vagy a szigorodó vizsgálatok miatt. 2008-ra hazánk és a szomszédos – nem „schengeni” – országok állampolgárainak átjárását igyekeztek könnyíteni, amellyel a határok elválasztó szerepének mérséklődése várható. Az elmúlt évtized fejlesztései következtében a szerb és ukrán határokon a **határátkelőhely sűrűség** megfelelő lett, a problémát továbbra is a horvát határszakasz jelenti, itt az átkelőhely sűrűség tekintetében érdemi

változás nem történt. Az **Országos Logisztikai Szolgáltató Központok** nagy része határ menti térségben található. Az elmúlt évek gyors forgalom felfutását 2008-ra több központban is felesleges kapacitások váltották fel, így a további fejlesztéseket egyelőre nem indították be.

Tanyás térségek

A tanyás településrendszer, mint speciális lakóterület, a fenntartható gazdálkodás lehetséges háttere, illetve az elérhetőség és közműellátás speciális körülményei miatt érdemel különleges figyelmet. Tanyás térségeknek a legalább 200 fő és a település népességének legalább 2%-át elérő külterületi népességgel rendelkező településeket nevezzük. Ez 280 települést jelent, melyek döntő többsége a Dunától keletre helyezkedik el. Összes **területük** 22,2 ezer km², az ország területének 23,9%-a. A **külterületi népesség** száma a 2001. évi népszámlálás adatai alapján az ország összes településén 298,9 ezer, ebből 223,5

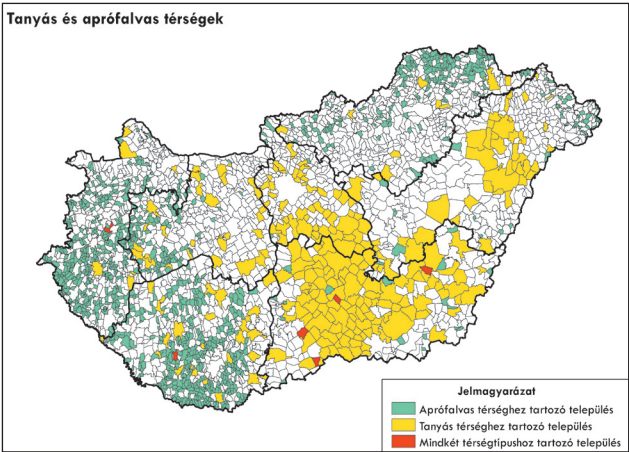
ezer fő a tanyás térségekben lakók száma, azaz az összes külterületen élők háromnegyede. E települések **lakónépessége** 2008-ban 2 millió 495 ezer fő volt, az ország össznépességének 24,9%-a. A tanyás térségek **vándorlási egyenlege** 2008-ban kb. 3 700 fős többletet mutatott.

Az **adófizetők aránya** 2008-ban 44,5% volt, alig meghaladva az országos átlagot (44,1%). A **munkanélküliek aránya** (6,8%) hozzávetőleg megegyezett az országos átlaggal.

A tanyás térségek esetében a mezőgazdaság, mint megélhetési forrás, az országos szintnél is nagyobb szerephez jut. A térségtípusban átlagosan 2,9 **mezőgazdasági vállalkozás** működött ezer lakosra jutóan, amely magasabb volt, mint az országos átlag (2,4 vállalkozás). Emellett több – főleg dél-alföldi – település rendelkezett 10 vállalkozást is meghaladó értékkel.

Közlekedési szempontból a nagyvárosok „háttérében” meghúzódó tanyás települések pozíciója kedvezőbb, a rurális térségekben lévők azonban minden szempontból elmaradtak: a belterületi utak háromnegyede még 2008-ban is kiépítetlen, a közösségi közlekedés fejletlen, és folyamatosan romló tendenciát mutat, ráadásul az újabb vasúti vonalbezárások következtében tovább romlott a helyzet.

A lakások **ivóvíz bekötési aránya** továbbra is 90% alatti (országos átlag 94,9%), és a **csatornázottság** sem éri el a 60%-ot (országos átlag 71,3%). Különösen rossz az infrastrukturális helyzet a települési külterületeken, ahol sok helyen még a vezetékes villamosenergia ellátás is hiányzik.

Aprófalvas térségek

Az aprófalvak méretüknél fogva társadalmi és gazdasági szempontból egyaránt igen sérülékenyek. A munkalehetőségek szűkössége és a közműellátás problémái elvándorláshoz, vagy éppen a leszakadó rétegek letelepedéséhez, szegregációhoz vezetnek.

Az aprófalvas térségek közé az 500 fő lakónépességnél kisebb lélekszámú települések tartoznak. 2008-ban 1 073 település tartozott ebbe a térségtípusba, **összterületük** 12 061 km², az ország területének közel 13%-a. Az aprófalvakban 2008-ban 281,7 ezren laktak, ez kb. 5,5 ezer fővel kevesebb, mint e települések 1 évvel korábbi népességszáma, azaz a **lakónépesség** igen jelentős mértékben, 1,9%-kal csökkent. Az aprófalvas térségek **vándorlási vesztesége** 2008-ban összességében mintegy 3 700 fő volt, kb. 600 fővel több, mint előző évben.

Az **eltartottsági ráta** értéke jóval magasabb volt, mint az országos átlag: száz 14 év alatti és 60 év feletti lakosra 63,8 aktív korú (15-59 év közötti) jutott, míg országos átlagban ez az érték 57,3 volt. A **munkanélküliségi ráta** (13,3%) körülbelül kétszerese volt az országos átlagnak. Figyelemreméltó, hogy 11 aprófaluban nem volt regisztrált munkanélküli ebben az évben, 4 településen viszont elérte vagy meghaladta a 45%-ot a munkanélküliségi ráta. Az **egy lakosra jutó nettó jövedelem** 2008-ban az országos átlag kétharmada, 540 ezer Ft volt. Az **ezer lakosra jutó rendszeres szociális segélyben részesítettek száma** az aprófalvak átlagában 49 volt, ami több mint kétszerese az országos átlagnak. A területi különbségek e mutató esetében is jelentősek: 155 településen

nem volt segélyezett 2008-ban, 3-3 észak-magyarországi és dél-dunántúli településen viszont az ezer főre jutó számuk meghaladta a 200-at.

Az aprófalvakban átlagosan 6 **mezőgazdasági vállalkozás** működött ezer lakosra jutóan, amely 2,5-szerese az országos átlagnak. Ez a kiemelkedő érték egyértelműen jelzi a mezőgazdaságnak, az aprófalvakban betöltött meghatározó gazdasági szerepét. Az **országos jelentőségű műemlékekkel** rendelkező települések aránya a térségben 54%, ami alacsonyabb az országos átlagnál (68%).

Közműellátás tekintetében az aprófalvas térségekben a vezetékes **gázhálózat** kiépítése az országos tendenciákkal tartott lépést (az aprófalvas települések több mint 90%-ában van vezetékes gáz). Az országosan még el nem látott települések szinte mind egyike aprófalvas térségben található. Az aprófalvak **erdősültsége** magas, átlagban 30%, az ország 347 darab 50% feletti erdősültségű településéből 167 darab aprófalva volt 2008-ban.

Nemzeti kisebbségek által lakott vidékies térségek

A nemzetiségek jelentősen eltérő jellegű térségekben élnek hazánkban. A nemzeti identitás és kultúra, az anyaországi kapcsolatok megőrzése és fejlesztése ad esetükben közös célt és alapot vizsgálatukra. A nemzeti kisebbségek által lakott térségek körét 26 olyan kistérség alkotja, ahol a 2001-es népszámlálás szerint a nemzetiségek aránya meghaladta az országos átlag kétszeresét. A népszámláláskor e kistérségekben 103 ezren vallották magukat valamelyik nemzetiiséghez tartozónak.

Ezek összterülete 13 533 km², az ország teljes területének 14,5%-a. E kistérségek **lakónépessége** 2008-ban 1 millió 265,4 ezer fő volt, 2 100 fővel kevesebb, mint 1 évvel korábban. A térségtípus **vándorlási egyenlege** összességében pozitív volt, 2008-ban a bevándorlások száma kb. 1 700 fővel haladta meg az elvándorlásokét, elsősorban a főváros környéki, e térségtípusba tartozó kistérségek (Pilisvörösvári, Szentendrei) vándorlási többletének köszönhetően.

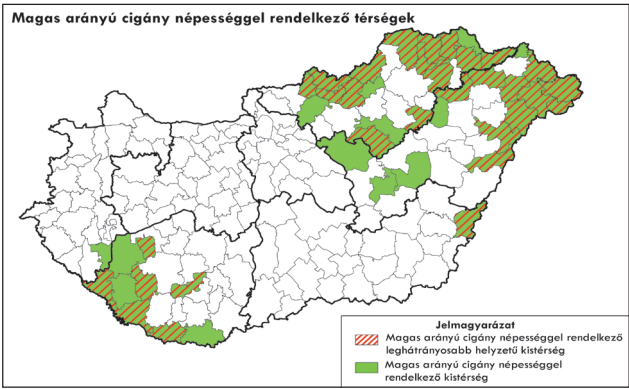
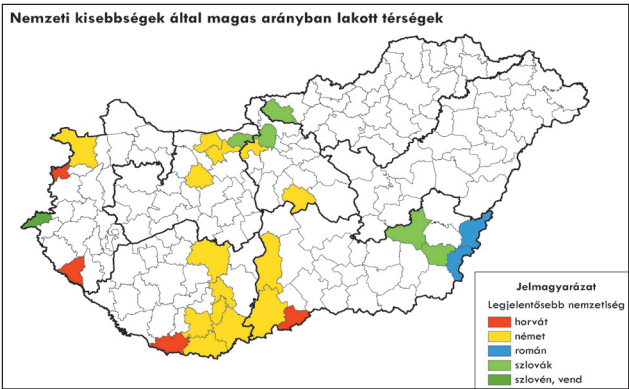
Az **alapfokú nemzetiségi oktatásban tanulók aránya** e kistérségek átlagában meghaladta a 30%-ot, de a Dél-Dunántúl egyes kistérségeiben (Pécsvári, Bonyhádi, Mohácsi) a 70%-ot is.

A nemzetiségi identitás megőrzésének része a települések épített értékeinek védelme is: 2008-ban a térségtípusban az **országos jelentőségű műemlékekkel rendelkező települések aránya** 72,8% volt, 4,5 százalékponttal magasabb, mint az országos átlag. A Gyulai és Szentendrei kistérség minden települése rendelkezett védett műemlékkel.

Magas arányú cigány népességgel rendelkező térségek

A cigányság hasonlóan a többi nemzetiséghez, erősen eltérő jellegű területeken él, melyek között nehéz egyértelmű földrajzi jellegzetességeket találni. A cigányság nagy részét érintő társadalmi-gazdasági problémák következményei azonban területi szinten is megmutatkoznak. Különösen az életkörülmények és a szociális viszonyok jelentenek ezekben a térségekben mindenütt egyaránt fontos problémakört.

A 2001-es népszámlálás szerint az ország 44 kistérségében haladta meg a cigány népesség aránya az országos átlag kétszeresét. E kistérségek összes **területe** 22 646 km², az ország területének kb. egynegyede (24,3%). E térségekben a népszámláláskor a lakosság 6,56%-a vallotta magát cigány származásúnak (országos átlag: 2,02%). A cigányok aránya 4 Észak-magyarországi kistérségben haladta meg a 10%-ot (Encsi, Edelényi, Bodrogi, Szikszói). E 44 kistérség összes **lakónépessége** 1 millió 367,4 ezer fő volt 2008-ban, ez az ország népes-

ségének 13,6%-át tette ki. Az ezer lakosra jutó **természetes fogyas** mértéke 2008-ban 3,79 volt, ez kismértékben kedvezőtlenebb érték volt, mint az országos átlag (3,09). A 44 érintett kistérség mind-egyikére az **elvándorlás** volt a jellemző 2008-ban. Az ezer lakosra jutó elvándorlások száma 11,6 volt, ami az érintett térségek összességét tekintve a vizsgált évben 15,9 ezer fős vándorlási veszteséget eredményezett.

A **munkanélküliségi ráta** 2008-ban a magas arányú cigány népességgel rendelkező térségekben stagnált, értéke megközelítette a 15%-ot, ezen belül 6 kistérségben (Abaúj-Hegyközi, Bodrogi, Encsi, Csengeri, Fehérgyarmati, Sellyei) haladta meg a 20%-ot is. A hátrányos társadalmi-gazdasági helyzet az **egy lakosra jutó nettó jövedelem** mértékében is tükröződik, mely e térségekben átlagosan 470 ezer forint volt, az országos érték mindössze 71%-a. A legkedvezőtlenebb a Bodrogi, a Baktalórántházai és a Csengeri kistérségekben, ahol az egy lakosra jutó jövedelmek nem érték el az országos átlag 60%-

át sem, míg a Salgótarjáni kistérségben megközelítette a 600 ezer forintot, az országos átlag 90%-át. Az **ezer lakosra jutó rendszeres szociális segélyben részesülők száma** 2008-ban e térségekben 62,3 volt, ami közel háromszorosa az országos átlagnak (21,2). Három Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kistérségben (Abaúj-Hegyközi, Bodrogi, Encsi) legalább minden tizedik lakos rendszeres szociális segélyben részesült.

Ezek a térségek többnyire igen elmaradott infrastrukturális helyzetben vannak, mind a közműellátottság, mind a közlekedési, elérhetőségi jellemzők tekintetében. Az **ivóvízhálózatba kapcsolt lakások aránya** 2008-ra még nem érte el a 90%-ot (89,8%, szemben a 94,9%-os országos átlaggal). A **közcserőhálózatba kapcsolt lakások aránya** ebben az évben 48% körül járt, az emelkedés viszont továbbra is töretlen (2003-ban például még csak 30% volt ugyanez az érték). Mindezek ellenére továbbra is jelentős a lemaradás az országos átlaghoz képest, amely 2008-ban 71,3% volt.

MÓDSZERTAN

A kiadvány a 2008-as év adataira támaszkodva, a térszerkezetet befolyásoló és a 2008-ban megújított Területfejlesztési Megfigyelő és Értékelő Rendszer (T-MER) által meghatározott társadalmi, gazdasági, környezeti és műszaki infrastrukturális tényezőcsoportok, mutatók területi szempontú elemzéséből állt össze, felhasználva az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TelR) adatbázisát. Az elemzések szakmai alapját a 2010-ben elkészült *Országos Területi Helyzetkép 2010* című, a területi folyamatokat elemző részletes éves jelentés adta. A kiadványban a rövidtávú területi folyamatok és jelenségek átfogó jellemzése és a markáns területi különbségek bemutatása volt a cél.

A 2008-as bázisév megalapozta, hogy ellenőrzött, hozzáférhető, összehasonlítható adatok kerüljenek feldolgozásra, így az elemzések során döntően olyan adatkör került felhasználásra, amely az előző kiadvány készítésénél a 2007-es évre is rendelkezésre állt. A rendszeresség követelménye alapján így csak olyan adatok, tényezők kiválasztása és feldolgozása történt meg, amelyek hosszú távon is követhető, beszerezhető, ugyanakkor folyamatos visszatekintésre alkalmas rendszert alkotnak. A TelR-en keresztül felhasznált adatok meghatározó mértékében a Központi Statisztikai Hivatal gyűjtésén alapulnak, kiegészülve az Eurostat nemzetközi adataival, valamint egyes szakterületeken – különösen az infrastruktúra és környezetvédelem esetében – az ágazatok

intézményeitől gyűjtött adatokkal. A kiválasztott adatok összehasonlítható területi szinteken – alapvetően a kistérségek szintjén – kerültek feldolgozásra. Ennek csak az adathiány szabhatott gátat, illetve tekintetbe kellett venni, hogy bizonyos tényezők nagyobb területegységek szintjén szerveződnek, így vizsgálatuk is nagyobb területi szinten indokolt.

A kiadvány szerkezete a 97/2005. (XII. 25.) számú Országgyűlési Határozattal elfogadott második, megújított Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK) célkitűzéseihez igazodik, és a területi jelenségek alakulását vizsgálja e célok tükrében. A régiók bemutatásánál azok specifikumai, illetve a területfejlesztést szolgáló 2008. évi hazai támogatások és fontosabb projektjeik kaptak hangsúlyt. A regionális különbségeket a főbb mutatókon keresztül összefoglaló táblázat is bemutatja.

A hosszú távú OTK célok mentén történő elemzéseket az OTK középtávú céljai által kijelölt térségtípusok helyzetének bemutatása egészíti ki. E speciális térségek állapotának megismerése a területfejlesztés sajátos, kiemelt problématerületeit helyezi fókuszba.

A területi helyzetkép bemutatásában különös jelentőséget kapott a területiség vizsgálatának legsokebboldalúbb eszköze, a térkép. Az adatok felsorakoztatása helyett továbbra is inkább a területi különbségeket ábrázoló, informatívabb tematikus térképek kaptak helyet a kiadványban, de ezek mellett diagramok és segítik a tájékozódást és az egyes témák jobb megértését.

A kiadvány a Nemzetgazdasági Minisztérium és a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium megbízásából és támogatásával készült.
A szakmai anyag összeállítását és megjelenéssel kapcsolatos feladatok koordinálását a VÁTI Nonprofit Kft. végezte.

Szerkesztők:

Cs. Pavisa Anna
Nemzetgazdasági Minisztérium

Varga Zoltán
Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Kohán Zoltán, Nagy András
VÁTI Nonprofit Kft. Területi Tervezési és Értékelési Igazgatóság

A kiadvány elkészítésében részt vett (VÁTI Nonprofit Kft.):

Dr. Czira Tamás
Balogh Attila
Brodorits Zoltán
Ginter Gábor
Kiss Csaba
Kohán Zoltán
Nagy András
Rideg Adrienn
Selmeczi Pál
Sóvágyó Krisztina
Németh Nikolett, Vida Zsófia

NEMZETGAZDASÁGI MINISZTERIUM

NEMZETI FEJLESZTÉSI MINISZTERIUM

VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság

VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési
és Urbanisztikai Nonprofit Kft.

© Nemzetgazdasági Minisztérium, Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, VÁTI Nonprofit Kft., 2010

